

risdictione directa et civili in universam Ecclesiam non erat necessarium ad spirituale regimen Ecclesiae, ut per se manifestum est, neque etiam ad eundem finem erat utile, imo potius magno impedimento esse potuisset; ergo non est verisimile a Christo fuisse datum. Minor probatur primo, quia temporale regimen est longe diversum ab spirituali, et implicat homines negotiis saecularibus, quae maxime avertunt ab spiritualibus, propter quod dixit Paulus, 2 ad Timoth. 2: *Nemo militans Deo implicat se negotiis saecularibus*; ergo incredibile est Christum Dominum conjunxisse has duas supremas et universales potestates in uno supremo Pontifice Ecclesiae, cum moraliter impossibile sit, unum hominem sufficere utrique ponderi universalis gubernationis.

19. *Objectio.* — *Prima responsio.* — Dices: hac ratione probaretur, Summum Pontificem vel alios Episcopos non posse nec debere esse simul temporales principes. Respondetur imprimis verum esse, Christum Dominum id non instituisse neque praecipisse, neque alicui ex suis ministris seu pastoribus temporalem principatum dedisse. Et hoc probat discursus factus, et confirmant quae de Christi Domini regno diximus, quia ille nec totius orbis, nec alicujus partis ejus principatum temporalem aut saeculare iudicium sumpsit, unde nulli etiam Episcopo, vel Vicario suo illud communicavit; quod ergo ipse de se dixit: *Quis me constituit iudicem inter vos*, in unumquemque Episcopum convenit. Quod etiam aliis testimoniis et longo discursu ostendit Bernar., lib. 1 de Considerat., ad Eugenium, c. 6, et lib. 2, cap. 6. Addo nihilominus non prohibuisse Christum, ne Pontifex aut Episcopus possit esse simul temporalis dominus, quia nec talis prohibitio ostendi potest, ut supra tactum est, et ex dicendis magis constabit; neque etiam sequitur ex ratione proposita, quia non est per se malum, eundem esse ecclesiasticum pastorem et principem temporalem. Quin potius, licet temporalis cura nimis ampla et universalis non recte conveniat cum spirituali sollicitudine, nihilominus principatus aliquis temporalis moderatus potest non solum esse licitus, sed etiam expediens ad Ecclesiae splendorem et auctoritatem conservandam, et ad necessarios sumptus, et alios similes honestos fines, ut recte dicitur in cap. *Fundamenta*, de Elect., in 6. Et ideo Christus Dominus hoc non prohibuit, sed humanae dispositioni, recta ratione regu-

latae, et pro temporum opportunitate, id reliquit.

20. *Secunda solutio.* — *Rejicitur responsio.* — Aliter vero responderi posset rationi factae, illa solum probari exercitium utriusque jurisdictionis universalis non debuisse simul eidem personae committi, nihilominus tamen in habitu potuisse utramque jurisdictionem dari Pontifici, datamque esse ea lege et conditione, ut spiritualem per se, temporalem vero per alios ordinarie exerceret. Sed hoc etiam facile impugnatur, non solum quia etiam illa jurisdictio in habitu nullo titulo aut probabili modo ostenditur, ut probatum est, sed etiam quia vel est impertinens, vel odiosa valde. Aut enim qui illam habet, nunquam per se ipsum uti illa debet, et sic erit otiosa et inutilis, quia nunquam poterit quis illa uti per alios, nisi prius per se illa utatur, saltem illam delegando, vel ordinariam committendo. Si vero ad hunc usum data dicatur, interrogo ulterius an Pontifex, verbi gratia, committendo hanc jurisdictionem, illam omnino a se abdicet, et omnem illius curam prorsus relinquat, an vero ita illam committat, ut semper maneat temporaliter superior, et cum potestate revocandi commissionem, vel saltem limitandi eam, vel etiam sub arbitrato corrigendi aut emendandi acta per illam. Si priori modo haec jurisdictio in habitu cogitur, est sine fructu, et otiosa. Quid enim refert quod Pontifex habeat hanc potestatem in habitu, si necessario debuit illam dare aliis, per quos exercetur, et postquam dedit, jam non potest actum superioris exercere in illo ordine? Imo potius sequitur jam nunc illam non habere, et solum fingitur aliquando habuisse, ut emanatio hujus potestatis ad principes saeculares Pontifici attribuat, quod invidiae satis plenum ducitur, odiosumque nimis, et alias est etiam sine fructu et fundamento.

21. Si vero posteriori modo cogitur haec potestas ita in habitu, ut possit exire in actum, quando libuerit, vel quando oportuerit, sic augetur odium et invidia, quia jam principes temporales non erunt supremi reges, falsumque erit Sedulii carmen ab Ecclesia receptum, et celebratum satis: *Non eripit mortalia, Qui regna dat caelestia*; poteritque Pontifex pro libito suo regna temporalia auferre vel mutare, et iudicia temporalium rerum, dispensationes, et similia, sibi etiam ad libitum vindicare, saltem valide, nam licet fortasse non bene faceret propter perturba-

tionem ordinis, factum nihilominus teneret, quia esset ex suprema jurisdictione, a qua inferior pendet. Hoc autem non solum odiosum est, et regum animos perturbare potest non sine causa; verum etiam est per se incredibile, quia est contra universalem pacem Ecclesiae, et contra universalem ac perpetuum usum ejus. Unde etiam jurisperiti, qui dicunt Summum Pontificem habere supremam jurisdictionem temporalem, id non admittunt. Imo in multis actibus jurisdictionis temporalis absolute negant posse Pontificem extra conditionem suam temporalem illos usurpare, etiam valide, ut communiter tradunt Doctores, in c. *Per venerabilem*, Qui filii sint legitimi. Ac denique si hoc modo haberet Pontifex jurisdictionem temporalem totius Ecclesiae, non minus oporteret ipsum esse sollicitum de bono temporali regimine omnium regnum Ecclesiae, quam de regimine spirituali omnium episcopatum; nam est eadem ratio et obligatio, servata proportione; et ita procedit ratio facta, quod illa duplex sollicitudo universalis humanas vires et capacitatem moraliter excedat, sitque contra omnem rationem et usum.

22. *Solvuntur fundamenta contrariae sententiae.* — Ex fundamentis contrariae sententiae, primum et secundum procedunt tantum de potestate indirecta. Et profecto multi ex auctoribus pro illa sententia relatis, de eadem tantum superiori potestate loquuntur, ut in fine hujus libri declarabimus. Tertium autem fundamentum procedit ex falso principio, quia Christus Dominus dominia temporalia non assumpsit, ut dictum est. Simili modo deficit quartum fundamentum, quia Ecclesia non est una respublica temporalis, sicut est spiritualis, et ideo non indiget una temporalis potestate directe suprema, sed una spirituali, quae ad temporalia extendatur, ut infra etiam videbimus.

CAPUT VI.

UTRUM SIT IN ECCLESIA CHRISTI SPIRITUALIS POTESTAS JURISDICTIONIS EXTERNAE ET QUASI POLITICAE A TEMPORALI DISTINCTA?

1. *Potestas ecclesiastica alia ordinis, alia jurisdictionis.* — Diximus haec de potestate temporalis, ut constet nullum principem christianum jure posse Catholicam Ecclesiam vel doctrinam arguere, quod debitam potestatem illi pro libito eripiat; nunc dicendum

est de spirituali potestate, ut etiam ostendamus quid reges schismatici in hoc genere indebite usurpent, et in quibus ecclesiastica potestati contra divinum jus obedire et subici recusent. Quia vero potestas ecclesiastica multiplex est, ideo in titulo restringimus quaestionem ad potestatem jurisdictionis spiritualis et externae. Duplex enim distingui solet potestas ecclesiastica, scilicet, ordinis et jurisdictionis: ad haec enim duo membra, alia, quae adnumerari solent, reducuntur, ut recte Navarrus adnotavit. De potestate ergo ordinis hic non tractamus, non enim pertinet ad praesentem controversiam, quia illa non est potestas superioris in subditos, sed est facultas quaedam moralis ad cultum Dei religiosum ordinata, vel per oblationem sacrificii, vel per administrationem aut dispensationem sacramentorum, quae ad sanctificationem fidelium sunt instituta, vel denique per quas-cumque alias caeremonias quae, ad ornatum sacrificii aut sacramentorum, convenienter et ordinate fieri debent. Unde etiam Protestantes non omnino videntur hanc potestatem negare, quamvis ita illam interpretentur, ut nomine potius quam re illam confiteantur. Sed hoc in tractatu de Sacramentis examinandum est.

2. *Jurisdictio item ecclesiastica duplex.* — *Sensus quaestionis.* — Potestas item jurisdictionis subdistinguitur in jurisdictionem interni fori poenitentiae, et externi fori ecclesiastici. Prior proxime constituit sacerdotes, superiores et iudices in quodam divino et secreto foro, quod in sacramento poenitentiae exercetur. Et quamvis de hac etiam sit magna contentio haereticorum hujus temporis contra Ecclesiam Catholicam, illam nunc praetermittimus, quia neque rex Jacobus illam attigit, neque ad exteriorem politiam, etiam ecclesiasticam, spectat. His ergo potestatibus omissis, sermo est de potestate jurisdictionis externae datae ad gubernandam Ecclesiam, quatenus est quaedam spiritualis respublica, et corpus Christi mysticum, quam spiritualement vocamus, ut a temporalis eam distinguamus. Unde juxta intentionem nostram idem est quaerere an haec jurisdictio sit, et an sit a temporalis distincta.

3. *Marsilii haeresis, et fundamentum schismatis Anglicani.* — In hac ergo quaestione fuit haeresis Marsilii Paduani, qui fere ante quingentos annos inter alias haereses dixit, Christum nullam jurisdictionem Ecclesiae suae, aut Episcopis, vel Romano Pontifici dedisse, vel

in laicos, vel in clericos, vel ad præcipiendum seu obligandum, vel ad cogendum seu puniendum; sed solum dedisse sacerdotibus potestatem ministrandi sacramenta, et prædicandi verbum Dei, et in reliquis omnibus, dispositioni et jurisdictioni temporalium principum eos subjectos reliquisse. Ita errorem hunc referunt plures auctores, sed distinctius quam cæteri, Albertus Pighius, lib. 5 de Eccles. Hierarch. Et in hoc errore videtur fuisse fundatus Henricus VIII, rex Angliæ, ad schisma contra Ecclesiam Romanam excitandum. Ut enim Pontifici obedientiam negaret, consequenter etiam negavit se habere in terris superiorem tam in spiritualibus quam in temporalibus, et consequenter asseruit in suo regno se habere totam potestatem supremam, quæ in Ecclesia respective esse potest. Idemque de quocumque rege temporali christiano censuisse videtur, quia non potuit majorem rationem aut titulum talis potestatis in se, quam in aliis supremis regibus invenire; idque diserte ac frequenter vel affirmat, vel supponit rex Jacobus in sua ad christianos principes Præfatione.

4. Ex quo manifeste convincuntur, non agnoscere in Ecclesia aliam potestatem jurisdictionis, præter eam quæ est in regibus temporalibus, vel quæ ab illa manat, quia nullum alium titulum ad illam usurpandam prætere posse. Unde, sicut supra diximus, regiam potestatem a populo ad reges manasse, ita referunt Anglicanæ historiæ, regem Henricum ex consensu regni in Parlamento hanc sibi arrogasse potestatem, idemque in simili conventu fuisse in Eduardo, proximo successore, declaratum, posteaque in Elizabetha innovatum. Ergo signum est non aliter de hac potestate quam de politica sentire. Idemque satis ostendit Jacobus rex, cum jure hæreditario et titulo carnalis successionis illam habere profiteatur. Neque ab hoc errore alienus fuit Calvinus aut Lutherus, nam, licet Calvinus primatum Henrici non approbaverit, nihilominus, ex alio principio, hujusmodi spirituales potestatem negare cogitur. Ille enim cum Luthero et aliis, omnes Christianos pares in sacerdotio faciunt, et distinctionem cleri a populo laico e medio tollunt, atque ita nullam potestatem speciale ponunt in Ecclesia ad gubernandam illam, præter eam quæ est in magistratu politico, vel quæ in aliqua communitate ad servandum rectum ordinem ex natura rei existit.

5. *Fundamenta dictæ hæresis.* — Funda-

menta hujus erroris diversa sunt. Nam isti, quos ultimo loco retuli, fundari potuerunt, quia crediderunt in Ecclesia nullum esse verum ac proprium sacrificium, et consequenter nec verum ac proprium sacerdotium, sed tantum spirituale ac metaphoricum, quod omnibus Christianis commune est, de quibus dicitur 1 Petr. 2: *Et ipsi tanquam lapides vivi superædificamini, domus spiritualis, sacerdotium sanctum offerre spirituales hostias acceptabiles Deo per Jesum Christum.* Et infra: *Vos autem genus electum, regale sacerdotium.* Marsilius autem, licet sacerdotium non negaverit, et clerum seu presbyteros a populo distinxerit, negavit tamen in clero hierarchicum ordinem, dixitque omnes presbyteros esse æquales Episcopis, et Episcopos Papæ; unde intulit non habere inter se, vel respectu populi, subjectionem aut prælationem, sed omnes dixit esse subjectos politico magistratu. Afferebatque illud Lucæ 22: *Reges gentium dominantur eorum, vos autem non sic,* quibus verbis arbitratus est, prohibitum esse clericis omnem dominatum seu jurisdictionem. Inducebatque alia testimonia Scripturæ, quæ a sæcularibus curis clericos abstrahunt, ut est illud: *Nemo militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus,* 2 ad Timoth. 2; et illud: *Sæcularia judicia si habueritis, contemptibiles qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad iudicandum,* 1 ad Corinth. 6. De regibus autem Angliæ non mihi constat, quo alio fundamento nitantur, nisi quia, detorquendo Scripturas ad alios sensus, negant in eis esse fundatam spirituales potestatem, et exaggerant quod Scripturæ præcipiunt omnibus Christianis, principibus et magistratibus temporalibus subesse. Unde in hoc æquiparant Ecclesiam Christi synagogæ, aut reipublicæ fideli quæ in lege naturæ esse poterat, in quibus putant non fuisse aliam potestatem gubernativam, præter eam, quæ vel regibus data est in lege veteri, vel in alio statu ex natura rei esse poterat in tali communitate ordinata per fidem ad veri Dei cultum et religionem, et a populo in principes, vel (quod perinde est) ex consensu populi in primogenitos transferebatur, tanquam una et eadem potestas naturalis.

6. *Prima assertio de fide.* — *Probatum ex Scriptura.* — Nihilominus veritas catholica est, dari in Ecclesia spirituales potestatem veræ et propriæ jurisdictionis, per quam possit christianus populus in ordine ad salutem animæ convenienter gubernari. Hæc assertio

de fide certa est, ut communi consensu Catholici docent, et probatur primo apertissimis Scripturæ testimoniis. Præcipua sunt illa duo: *Quodcumque ligaveris, etc.,* Matth. 16; et: *Pasce oves meas,* Matth. 21, quæ inferius ex professo tractanda sunt. Simile etiam est illud Matth. 18: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam ethnicus et publicanus;* et adjungit: *Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in celo; et quæcumque solveritis super terram, erunt et soluta in celo;* ligare enim et solve manifeste sunt actus jurisdictionis, et ibi non est tantum sermo de jurisdictione in foro interno, seu secreto pœnitentiæ, ut per se constat, nec de jurisdictione temporali. Nam excommunicatio, de qua ibi sermo est, censura est ecclesiastica, quam etiam ipse rex Jacobus interdum spirituales appellat in præfatione. Sunt etiam expressa verba Pauli, 2 Corinth. 13: *Id eo hæc absens scribo, ut non præsens durius agam secundum potestatem, quam Dominus dedit mihi in ædificationem, non in destructionem.* Potestas autem spiritualis erat, nam temporalis vel regia in Paulo non erat. Item ad eandem potestatem pertinet quod idem Apostolus ait, Actor. 20: *Attendite vobis et universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo;* ubi aperte dicit, Episcopis datam esse a Deo potestatem regendi Ecclesiam; regimen autem et gubernatio idem sunt. Unde, nisi magna vis fiat verbis, de potestate jurisdictionis Apostolus loquitur; ut autem significet illud regimen esse spirituale, addit de Ecclesia: *Quam acquisivit sanguine suo,* non enim acquisivit Christus suo sanguine temporale regnum, sed spirituale.

7. Unde optima ratione simul cum Scripturæ testimoniis potest hæc veritas confirmari. Habemus enim ex Scripturis, Christo Deo homini promissum esse a Patre regnum æternum, juxta illud Psal. 131: *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam;* et Isai. 9: *Super solium David, et super regnum ejus sedebit.* Et addit Angelus, Lucæ 1: *Dabit illi Dominus sedem David Patris ejus, regnabit in domo Jacob in æternum, et regni ejus non erit finis.* Hoc autem Christi regnum non in celo tantum, sed in terra etiam tradendum seu inchoandum promissum est, ut patet ex Daniel. 7: *Aspiciebam in visione noctis, et ecce cum nubibus cæli quasi Filius hominis veniebat.* Et infra: *Et dedit ei potestatem, et honorem, et regnum, et omnes populi, tribus, et lin-*

quæ ipsi servient, potestas ejus potestas æterna, quæ non aufertur, et regnum ejus, quod non corrumpetur; illum autem Filium hominis esse Christum, qui in Evangelio sæpe Filius hominis appellatur, omnes intelligunt, illiusque regnum post alia imperia fuisse in terra inchoandum, et perpetuo esse duraturum, tum illo loco, tum etiam Daniel. 1, aperte prædicitur, et concordat illud Ezechiel. 37: *Faciam eos in gentem unam in terra in montibus Israel, et Rex summus erit Dominus imperans, et non erunt ultra duæ gentes.* Quæ verba de Christo et ejus Ecclesia evidenter intelliguntur, ut ex toto contextu usque ad finem capitis constat. Hoc autem regnum Christi corporale seu temporale non est, sed spirituale et æternum, ut cap. 4 diximus, et colligitur ex verbis ejusdem Ezechielis: *Salvos eos faciam de universis sedibus, in quibus peccaverunt, etc.;* et ex Jerem. 13: *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, et suscitabo David germen justum, et regnabit rex, et sapiens erit, et faciet judicium et justitiam in terra, in diebus illis salvabitur Juda, et Israel habitabit confidenter, et hoc est nomen quod vocabunt eum, Dominus justus noster.* Et hoc ipsum confirmant alia testimonia ex Scriptura et Patribus, dicto cap. 4 adducta.

8. Ex quo ulterius concludimus, hoc regnum Christi non esse nisi Ecclesiam ejus, in qua ipse spiritualiter regnat, ut dixit Gregorius, lib. 1, in 1 Reg., in ultimis verbis. Et Augustinus, tractat. 115 in Joan.: *Quod est regnum ejus, nisi credentes in eum? Quibus dicit: De mundo non estis.* Et infra: *Unde non ait: Regnum meum non est in hoc mundo, sed, Non est de hoc mundo; nec dicit: Non est hic, sed, Non est hinc. Hic est enim usque ad finem sæculi.* Ergo sicut regnum spirituale est, ita per spirituales potestatem regi debet. Hoc autem regnum perpetuum est non solum in celo, sed etiam in terra, quamdiu mundus durabit, ut ex Augustino retuli, et in libro etiam primo, tractando de Ecclesia ostendi; ergo etiam potestas spiritualis ad regendum illud ita est a Christo huic Ecclesiæ concessa, ut in ea perpetuo duret, quia non potest regnum sine potestate gubernatrice illi proportionata conservari. Unde recte dixit Epiphanius, hæc. 29: *Thronus David, et regia sedes, est Sacerdotium in S. Ecclesia, quam dignitatem regiam, simulque pontificiam simul conjunctim largitus est Dominus S. Ecclesiæ suæ, translato in ipsam throno David non deficiente in æternum.* Et infra: *A domo carnali Juda et*

Israel regia dignitas translata est, firmiter autem sedet thronus in S. Dei Ecclesia in aeternum.

9. *Evasio regis Angliæ, ejusque rationes.*—*Prima.*—*Secunda.*—Ad hanc autem rationem tacite respondet rex Jacobus in Præfatione, pagin. 5, 7, his verbis: *Nec si regna terrestria a monarchis terrestribus regi debent, ideo Ecclesiam sequitur a terrestri quoque monarcha debere gubernari.* Cur autem non sequatur, duas rationes indicat. Prior est, quia neque unus est aliquis totius orbis regnorumque omnium moderator ac monarcha; altera est, quia Christus Ecclesie suæ monarcha est, Christique vices explet, quem venturum promiserat, Spiritus Sanctus; et hic illud adjungit: *Reges gentium dominantur eorum, vos autem non sic.* Sed in his verbis attingit rex aliam quæstionem de monarchia infra tractandam, quæ diversa est a præsentia. Nunc enim solum tractamus de spirituali potestate suprema, ad regendum regnum Christi, quod est Ecclesia, necessaria, et hanc dicimus esse debere in ipsa Ecclesia, prout in terris versatur, sive sit in una persona, sive in multis, seu in congregatione ex illis composita, quod postea videbimus. Verba autem regis eo tendunt, ut nulla sit necessaria in hoc regno Christi potestas, quæ vices Christi gerat, ut maxime patet ex posteriori ratione, quam de munere Spiritus Sancti affert, ideoque hic prætermitti non potuerunt.

10. *Rejicitur evasio regis.*—Circa primam ergo æquiparationem spiritualis regni Ecclesie cum regno terreno dicimus, si cum proportione fiat comparatio, non minus esse necessarium in Ecclesia supremum aliquem gubernatorem terrestrem, id est, visibilem hominem et mortalem, quam sit in regno terrestri. Quia Ecclesia Christi universa non minus est una, seu regnum unum in suo ordine, quam sit regnum quodlibet temporale in suo. Et licet Ecclesia quoad finem et præcipua media spirituale regnum sit, nihilominus, quoad personas ex quibus constat, etiam est terrestris, et actiones, in quibus regi, vel dirigi et corrigi debet, terrestres etiam sunt, id est, externæ et sensibiles, et illis mediantibus servanda est pax, unitas, religio, et cætera omnia quæ ad convenientem hujus corporis gubernationem sunt necessaria; ergo non minus est in hoc regno necessaria potestas suprema, quæ humano et sensibili modo membra ejus et actiones eorum in ordine ad æternam salutem dirigat et gubernet, Et ideo

recte Bonifacius II, ep. 1, et Gregorius, libro quarto epist., c. 96, alias epist. 52, ind. 3, de eadem Ecclesia loquentes dixerunt: *Ad hoc divinæ dispensationis provisio gradus diversos et ordines constituit esse distinctos, ut una concordia fieret ex diversitate connexio, et recte officiorum gereretur administratio singulorum. Neque enim universitas poterat alia ratione subsistere, nisi hujusmodi magnus eam differentie ordo servaret.* Quia vero in hac graduum diversitate et ordine in infinitum procedi non potest, nec in eis esse divisio, ideo necesse est in aliquo supremo capite uniri seu terminari. Unde subjungit Gregorius: *Tunc unumquodque salubriter impletur officium, cum fuerit unus, ad quem possit recurrere, præpositus.* Quod profecto sicut in unaquaque congregatione spirituali seu ecclesiastica, et in unoquoque episcopatu, vel particulari Ecclesia seu provincia verum est, ita in universali Ecclesia multo majori ratione est necessarium. Et ideo dixit Anastasius Papa, in Apolog. adversus Anastasium imperatorem: *Si omnis potestas a Deo est, magis ergo quæ rebus est præstituta divinis, quam nos nunc spirituales potestatem vocamus. Optima ergo est illatio quam rex improbat: si terrenum regnum a terrestri monarcha regi debet, etiam Ecclesia suum monarcham, seu supremum gubernatorem in terris habere, necessarium fuit.*

11. *Satisfit primæ probationi regis.*—Prior autem regis ratio non solum hoc non expugnat, sed potius comprobatur, si alia diversitas inter Ecclesiam et totum orbem quoad regna terrena consideretur. Nam in universo orbe terrarum non est una tantum respublica, vel unum temporale regnum, sed varia et plurima, quæ inter se non componunt unum politicum corpus, et ideo neque unus monarcha, neque (generaliter loquendo) una præfectura, vel unum supremum tribunal politicum et humanum pro toto universo esse oportuit. Imo neque moraliter vel humano modo potuit. At vero Ecclesia Christi est unum corpus mysticum perfectum, et unum (ut sic dicam) simplex regnum per universum orbem diffusum, ut in libro primo, tractando de Ecclesia Catholica, dictum est. Et ideo una suprema potestas, quæ toti illi præsit, necessaria est. Quocirca si supponamus Ecclesie regimen esse monarchicum, ut infra ostendetur, comparatio ejus cum temporali regno non est cum universo orbe facienda, sed cum singulis orbis regnis, ita ut sicut

unumquodque regnum temporale ab uno monarcha terreno regitur, terreno, inquam, quoad personam, quoad potestatem, quoad materiam et proximum finem, ita totum Ecclesie regnum ab uno regatur monarcha, terreno quidem quoad personam, cœleste vero quoad potestatem, materiam, et proximum ac principalem finem. Hac enim ratione Christi Ecclesia militans, licet terrenum regnum dici possit, propterea quod ex mortalibus hominibus in terra degentibus constat, nihilominus in Scriptura sæpe regnum cœlorum appellatur, et Christus de illa dixit: *Regnum meum non est hinc.* Ubi Augustinus notat, non dixisse: *Non est hic,* quia revera in hoc mundo est, sed *non est hinc,* quia licet sit in mundo, non est de mundo, sed de cœlo venit, ideoque tale regnum gubernatore indiget, terrestri simul et cœlesti.

12. *Dissolvitur secunda regis ratio.*—Ad alteram rationem, concedimus quidem Christum Dominum esse principem Ecclesie suæ monarcham. Ideoque quamdiu in terris degit, et cum Apostolis suis conversatus est, illam per se ipsum tanquam supremus illius rex et Pontifex gubernavit, Apostolos elegit, sacerdotes et Episcopos consecravit, et ad prædicandum misit, eisque discipulos adjunxit, et pro illius temporis et status Ecclesie opportunitate cætera necessaria providit. Quia vero nunc est absens ab Ecclesia militante quoad visibilem præsentiam, ideo non potest sicut antea, per se ac proxime, pastoris munus Ecclesie præstare, et ideo ad compensandam visibilem præsentiam suam Vicarium seu Præfectum providit, cui Ecclesie suæ regimen commisit. Quod quidem non negat rex Angliæ, sed (quod mirabile est) ait hunc Vicarium esse Spiritum Sanctum, quia ad dirigendos et docendos Apostolos non Petrum, ait, sed Spiritum Sanctum relicturnum Christus pollicitus est. Sed hoc, vel non proprie, vel non vere, neque ad rem et causam, de qua tractamus, dictum est. Scio quidem Tertullianum aliquando vocasse Spiritum Sanctum Christi Vicarium, libro de Præscriptione hæreticorum, c. 13 et 28, impropria tamen et metaphorica locutione, solum quia Christus dixit Joan. 14: *Alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum, spiritum veritatis.* Et infra: *Hæc locutus sum vobis, apud vos manens. Paracletus autem Spiritus Sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, et suggeret vobis omnia quæcumque dixerero vobis.* Per quæ

verba promittit Christus Spiritum Sanctum, qui internam virtutem, illustrationem et suggestionem per gratiam suam fidelibus conferat.

13. *Spiritus Sanctus non potest proprie dici vicarius Christi.*—Hæc autem operatio non potest Spiritui Sancto attribui tanquam vicario alterius, si proprietate verbi servetur. Quia vicarius proprie est alterius principalis auctoris minister, qui vices ejus gerit, et ejus potestate sibi commissa utitur; at vero Spiritus interius docet et inspirat tanquam principalis et proxima causa gratiæ, et internæ virtutis, quomodo Paulus dixit: *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat, Deus.* Non potest ergo in proprietate sermonis Spiritus Sanctus dici vicarius Christi. Lato autem et improprio modo Tertullianus ita locutus est, quia Spiritus Sanctus missus fuit, ut loco Christi Apostolos consolaretur, et doceret vel explicaret multa, quæ pro temporis brevitate et opportunitate Christus ipse vel tradere non potuerat, vel non oportuerat. Unde dixit: *Ego rogabo Patrem, et alium Paracletum dabit vobis,* ac si diceret, In me habebatis consolatorem, quamvis autem discedam, eo non carebitis, nam Pater alium dabit vobis, qui loco mei vos consoletur. Et in eodem sensu (ut Euthymius significat) dixit, de Spiritu Sancto: *Quem mittet Pater in nomine meo,* id est, ut ea perficiat quæ ego incepi, suggerendo et declarando vobis quæ docui, et addendo, quæ non potestis portare modo, et testimonium de me perhibendo. Hac ergo ratione dici aliquo modo potest Spiritus Sanctus vices Christi gessisse seu explevisse, non per vicariam aut ministerialem virtutem, quod inferioris esset, sed ut principalis causa perficiens quod Christus absolvere in brevi tempore vitæ suæ non potuit. Unde hoc modo quicumque alteri in officio succedit, vel perficit quod alter inchoavit, et perficere non potuit, dici potest vices ejus supplere, etiamsi vicarius ejus proprie non sit, nec per potestatem inferiorem et participatam, et ab altero dependentem operetur.

14. Quod si hoc tantum modo rex Angliæ intellexit, Spiritum Sanctum vices Christi explevisse, immerito sentit illam Spiritus Sancti operationem sufficere ad externum et hominibus accommodatum Ecclesie regimen, quia illa virtus et operatio Spiritus Sancti invisibilis est, et mere spiritualis ac interna; homines autem indigent etiam externo et visi-